PELGRIMSWEGEN NAAR ROME

NIEUWSBRIEF 36 Februari 2017

GR5 Kalmthoutse heide winter 2017 *foto Luc Gregoir*

De eerste Nieuwsbrief van 2017, een bijzonder jaar voor de vereniging Pelgrimswegen naar Rome, want in oktober bestaat de vereniging tien jaar. Daar wordt in een speciale Omnes en op de ledenvergadering aandacht aan besteed. In deze nieuwbrief besteden we vooral aandacht voor zaken die interessant kunnen zijn voor de pelgrim van dit jaar: routes, onderdak, veel praktische hints en linken, filosofie over het pelgrimeren en veel over pelgrims in de historie.
Vanuit de vereniging is er een verslag van de Fiets- en Wandelbeurs en nieuws van het huiskamerproject.

De redactie heeft zich vernieuwd.
Luc Gregoir heeft zich vol enthousiasme op de website gestort. De mooie opzet die vorig jaar opgeleverd is door de speciale website-werkgroep zal nu worden geactualiseerd onder zijn leiding. Bijna elke week wel wat nieuws. De redactie van deze Nieuwsbrief wordt door Titia Meuwese verzorgd. Bij dit nummer heeft Luc nog veel voorbereidend werk verricht en gelukkig is er een redactie en zijn er vele leden die daar enthousiast aan bijdragen. Dus het is voor mij deze keer meer redigeren dan schrijven. Helaas heeft één van onze trouwe schrijvers, Ruud Bruggemans, deze keer voor het laatst een stuk voor zijn rubriek Doorlopend Filosoferen geleverd. Om gezondheidsredenen moet hij het wat kalmer aan doen. We wensen hem het beste.
In de nieuwe opzet wordt een aantal artikelen niet meer als één stuk in de Nieuwsbrief geplaatst: sommige stukken worden ook op de website geplaatst. Daarvan leest u dan hier alleen een inleiding en de rest kunt u via een link lezen op de website. Om bladeren door de digitale versie makkelijker te maken worden sommige langere stukken die alleen in de Nieuwsbrief staan in twee delen geplaatst. Voor mensen die wel alle stukken als één geheel willen lezen of afdrukken is de vertrouwde versie ook beschikbaar als NB36printversie.pdf.
Veel leesplezier gewenst!

De redactie

Dit is de printversie

INHOUD

3 Agenda

4 Uit de Vereniging

- Van het bestuur
- Verslag Fiets en Wandelbeurs met interview Herman Rabbers
- Verslag Fiets en Wandelbeurs Gent
- Huiskamerproject
- Algemene Ledenvergadering 1 april

12 Routes en onderdak

- Onderdak in Vught, Leffe en Vogezen
- Via Francisca du Lukmanier
- Via Romea del Chianti
- Wandelroute van Noord naar Zuid Libanon

15 Gezien, gehoord, gelezen

- Krantenartikel: Het labyrinth
- Museum: Van Stavelot naar Rome
- Boekbespreking: De Zeven levens van Rome
- Muzikale pelgrimage
- Boekbespreking: De Roomsche Pelgrim
- Parlare Italiano

21 Prikbord

22 Pelgrimeren

- Doorlopend Pelgrimeren
- Pelgrimeren met een missie
- “Vrede, alle goeds” modern pelgrimeren

28 Sulla strada

30 Ik teken de route en de route heeft mij getekend

Oude knotwilg in de Povlakte foto Titia Meuwese

Colofon

Reacties aan redactie@pelgrimswegen.nl

Voor recent nieuws raadpleeg www.pelgrimswegen.nl, Facebook of Twitter.

De volgende Omnes verschijnt eind april 2017

De volgende nieuwsbrief verschijnt eind juni 2017.

De foto’s behoren aan de auteurs, tenzij anders aangegeven.

AGENDA

4 maart Ontmoetingsdag Zeeuwse voor leden Vereniging PnR en belangstellenden in Sirjansland van 11:00 tot 16:00 uur. Opgave via eMail aan corku@zeelandnet.nl

8 maart lezing Nederlands Genootschap van Sint Jacob, 19:00 tot 21:00 uur, in het Instituto Cervantes, Domplein 3 in Utrecht.
Dit is waar ik woon, de betekenis van het landschap voor de hedendaagse pelgrim door Dirk Aerts. Opgave via: https://www.santiago.nl/

12 maart Pied a Terre voorlichtingsdag met informatie voor mensen die dit jaar naar Rome willen lopen of fietsen in Reisboekwinkel in Reisboekwinkel Pied a Terre , Overtoom 135, Amsterdam 11:00 tot 16:00.
Opgave via **website PnR**, maximaal 85 deelnemers

12 maart Eerste wandeling in 2017 van de Stichting Pelgrimeren in Groningen , 7 wandelingen op zondagmiddag met veel informatie over de bijzondere Groningen kerken. http://www.groningsepelgrimage.nl/

18 maart Jheronimus Bosch Art Centre, Jeroen Boschstraat, Den Bosch: *Der Oekomenische Pilgerweg*, lezing door Guus Wesselink en Riet van Laake die deze route in 2016 gelopen hebben. Alleen voor leden van de Jabobsvereniging.

18 maart infodag België voor wandelaars en fietsers naar Rome en Assisi van 13:00 - 17:00 uur in Jeugdherberg De Zandpoort, Zandpoortvest 70 te Mechelen.

Lezingen en workshops voor fietsers en wandelaars, uitwisselen van persoonlijke ervaringen. Organisatie: Luc Gregoir. Deelname gratis. Zie de website link: http://pelgrimswegen.nl/events/info-dag-vlaanderen/

1 april Algemene Leden Vergadering PnR in Dekkerswald bij Nijmegen: zie "Uit de vereniging" voor meer gegevens en de website.

18 november Ledendag en 10-jarig jubileum: noteer vast in de agenda.

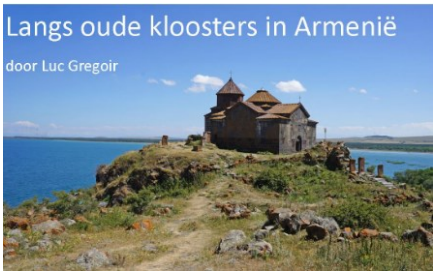

20 april 20:00 uur: Lezing over Armenie : een reisverslag van een voettocht en een fietstocht met veel aandacht voor de historie en prehistorie van Armenië door Luc Gregoir .

Reisboekhandel Alta Via, Antwerpen, inschrijven via email aan dirk@altaviatravelbooks.be/ Zie de website link:

http://pelgrimswegen.nl/events/langs-oude-kloosters-in-armenie/

Voor huiskamerbijeenkomsten: zie de website

UIT DE VERENIGING :

Uit het bestuur:

Verslagen fiets- en wandelbeurzen

Huiskamerproject

Algemeen Ledenvergadering PnR

Uit het bestuur door *Guus Wesselink*

- 2016 was een **mooi jaar** voor de vereniging: een klein beetje ledengroei, een nieuwe up-to-date website, veel activiteiten van enthousiaste leden en vooral veel pelgrimages naar Rome en elders in Europa.
- de **financiën van 2016** zien er goed uit.
- opkomst en uitbouw van het fenomeen **'Huiskamers'** in het land. Er zijn er al zo'n veertien. Leden vinden het gezellig om onderling ervaringen, informatie en gevoelens te delen. Aanmeldingen voor de organisatie of deelname aan een huiskamerbijeenkomst zijn van harte welkom.
- er is een vacature voor **coördinator-huiskamers** per april aanstaande in verband met het stoppen van Erica Visman; het bestuur vraagt de leden kandidaten voor het oppoetsen van deze groeibriljant. Zie uitgebreide profielomschrijving verder in deze Nieuwsbrief.
- er is een uitnodigende nieuwe tekst van de **welkomstbrief** aan nieuwe leden gemaakt om hen vanaf de start te betrekken bij de vele mogelijkheden die de vereniging biedt

- ***Besluiten:***
- er komt een **"dankjeweldag**" voor de actieve vrijwilligers die de vereniging dragen en we combineren die met de voorjaars-ALV begin april. De datum: 1 april. Zie uitgebreid programma verder in deze Nieuwsbrief.
- de **najaarsbijeenkomst** zal op 18 november zijn en dit is tevens de start van het 10-jarig jubileum. Er wordt gewerkt aan een bijzonder programma voor die dag.
- de **voorlichtingsdag** voor potentiële Romegangers bij Pied á Terre in Amsterdam wordt wegens groot succes voortgezet. Vastgesteld op 12 maart. Zie programma verder in deze Nieuwsbrief.
- in de volgende vergadering komt onder andere aan bod: wie willen wij zijn als vereniging; moeten we groter groeien of blijven we gezellig klein? En: hoe laten we ons aan de buitenwereld zien?

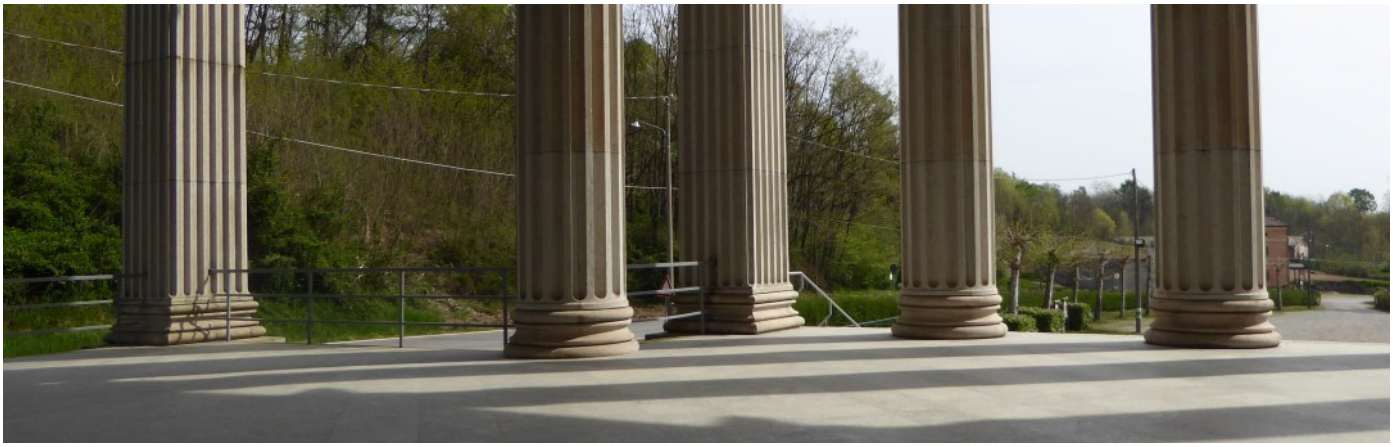

Santuario del Santissimo Crocifico di Bocca, Borgomanero foto Titia Meuwese

UIT DE VERENIGING

Het was weer een mooie beurs dit jaar.

Verslag Fiets en wandelbeurs in Utrecht *door Guus Wesselink*

17.000 bezoekers kwamen op 11 en 12 februari naar de Jaarbeurs in Utrecht om veel te zien en te horen over lopen, fietsen, routes en uitrusting. Onze vereniging was natuurlijk ook weer present in het Pelgrimspaviljoen. We doen dat ieder jaar samen met het Genootschap voor Sint Jacob en bezetten op die manier een flink aantal vierkante meters van de beursvloer om te vertellen over pelgrimeren.

Coördinator van de stand met vrijwilligers van onze vereniging is Herman Rabbers, fietser in hart en nieren die al in 2007 naar Santiago de Compostella en in 2009 naar Rome fietste. Hij begint een paar maanden vóór de beurs (november) met het benaderen van onze leden om op de zaterdag en zondag in onze stand hun beste beentje voor te zetten als het gaat om voorlichting aan de 'hongerige' lopers en fietsers.

De foto rechts geeft een beeld van de drukte voor de stand. Hongerige enthousiastelingen naar informatie over hun voorgenomen Grote Tocht, verdringen zich voor onze ervaren leden, die met geschriften, kaarten en verhalen klaar zitten om hen te bedienen.

Herman Rabbers (2e van links) in gesprek met Hans Reitsma in de zojuist opgebouwde stand

Drukte voor de stand na de opening van de beurs

Ik heb een gesprekje met Herman.

Wat was je mooiste tocht?

"Ja, dat wordt mij regelmatig gevraagd, ook op de beurs. Maar die vraag kan ik onmogelijk beantwoorden, omdat die onder twee totaal verschillende persoonlijke omstandigheden zijn gemaakt."

Hoe lang doe je dit al voor onze vereniging?

"Ik ben in 2013 begonnen, dus dit jaar voor de vijfde keer.

Wat drijft je om dit elk jaar te doen?

"Ik vind het leuk om iets te organiseren, en als je iets met hart en ziel doet, dan is het leuk om mensen te benaderen die dezelfde ervaringen hebben en om dat te delen. Bovendien zijn het allemaal leuke mensen die enthousiast zijn over de tocht(en) die ze gelopen of gefietst hebben. En als je ergens lid van bent, moet je ook eens meehelpen om iets te organiseren, anders heb je een dode vereniging en alles moet ook niet steeds op dezelfde mensen terechtkomen".

UIT DE VERENIGING

Vervolg verslag fiets en wandelbeurs Utrecht

Hoeveel leden heb je nodig om twee dagen lang, zowel 's ochtends als 's middags de stand te bemensen met ervaringen voor fietsers en voor lopers?

"Voor beide dagen zijn ongeveer vijfentwintig mensen nodig; voor elk dagdeel vier fietsers en vier lopers. Zelf zit ik er samen met nog enkele mensen beide dagen en sommigen zitten er een dag. ".

Hoe zorg je voor nieuwe aanwas, voor verjonging in de gelederen?

"Iedereen die naar Rome is geweest en lid is van onze vereniging komt in aanmerking en kan door mij benaderd worden met het verzoek om a.s. pelgrims naar Rome te informeren hoe ze zo'n tocht kunnen aanpakken."

Hoe zorg je voor nieuwe aanwas, voor verjonging in de gelederen?

"Iedereen die naar Rome is geweest en lid is van onze vereniging, komt in aanmerking en kan door mij benaderd worden met het verzoek om a.s. pelgrims naar Rome te informeren hoe ze zo'n tocht kunnen aanpakken."

Is het lastig om 'recente pelgrims' te krijgen om hun verhalen te vertellen of moet je steeds weer terugvallen op 'ouwe getrouwen'?

"Ik benader mensen via de mail. In eerste instantie "nieuwelingen" en als dat niet voldoende is, komen de meer ervaren mensen weer in beeld. Het mooiste is om een mix te hebben en ook verschil in routes die de informanten hebben afgelegd. Vooral nieuwelingen zijn vaak aangenaam verrast als ze hiervoor gevraagd worden. Maar niet iedereen die ik benader reageert direct op mijn mails helaas. Het is dus veel werk om de bemensing rond te krijgen ".

Is het leuk om mensen voor te lichten?

"Het is bijzonder leuk en dankbaar werk. We horen regelmatig terug dat de bezoekers door onze enthousiaste verhalen, morgen wel aan de tocht willen beginnen. Ook mensen die de tocht al eens hebben gemaakt, vinden het uitermate plezierig hun ervaringen met die van ons te delen. Dat kan, maar daar moet niet teveel tijd in gaan zitten, want het gaat natuurlijk in de eerste plaats om de mensen die voor de eerste keer een dergelijke tocht gaan maken".

Heb je mooie anekdotes? Bijvoorbeeld iemand die teruggekomen is van een tocht en gaat mopperen of andersom? Of iemand die persé in april over de Alpen wil? Of iets anders geks?

"Vreemde dingen heb ik niet meegemaakt. Ook terugkeerders zijn altijd blij dat ze dit hebben gedaan. Hans Reitsma, de maker van een van de fietsroutes, krijgt nog wel eens kritiek, omdat de route op bepaalde plaatsen niet duidelijk was, Meestal hebben ze dan niet goed gekeken, of omdat b.v. een aangegeven camping gesloten was"

Hoeveel nieuwe leden schrijven jullie ongeveer in gedurende die twee dagen?

"Meestal tussen de tien en twintig"

UIT DE VERENIGING

Vervolg verslag fiets en wandelbeurs Utrecht

Elk jaar geven leden van onze vereniging ook een lezing over hun tochten. Dit jaar waren dat Everdiene Geerling en Guus Wesselink& Riet van Laake (de Vier vrije voeten) over respectievelijk de pelgrimstocht van Canterbury naar Rome en over de Via Francigena del Sud van Rome tot het uiterste puntje van de hak van de Italiaanse laars. In beide lezingen kwamen beide dagen zo'n 40 tot 80 enthousiaste toehoorders opdraven en ze vuurden tientallen vragen op de sprekers af. De mooiste vraag: "Wat heeft dat nu met jullie als méns gedaan, zo'n lange pelgrimstocht? Ben je veranderd en zo ja, hoe dan?" Denk daar zelf als pelgrim maar eens even over na!

Foto's: diverse vrijwilligers beurs

UIT DE VERENIGING

Ook in Gent wisten de aspirant pelgrims ons te vinden

Verslag Fiets en wandelbeurs Gent *door Luc Gregoir*

Voor het vijfde jaar op rij krijgt Pelgrimswegen ook een plaatsje in het Pelgrimspaviljoen in de Vlaamse editie van de beurs te Gent, die dit jaar meer dan 14.000 bezoekers wist te verleiden.

PnR kon dit jaar op een gevarieerde en ervaren groep informaten rekenen die de uiteenlopende vragen die op ons afkwamen konden beantwoorden.

Dat waren **Paul en Geert** die na Santiago de Via Francigena naar Rome liepen. Zij kregen er niet genoeg van en voegden de Olav's trail aan hun palmares toe.

Gerjan die in weloverwogen etappes zijn reis naar Rome dit jaar vanuit Siena hoopt te besluiten en zijn en die met zijn hand geschreven reisverslagen de pelgrim ervan overtuigt dat er geen pareltje op zijn weg overgeslagen moet worden.

UIT DE VERENIGING

Vervolg verslag fiets en wandelbeurs Gent

Anne-Marie, Fred en Paul informeren op de stand van PnR foto's diverse vrijwilligers beurs

Anne-Marie die met haar hond op weg ging en getuigde van de emoties die haar overkwamen. **Fred** die door Duitsland liep en langs de Franciscusweg in Rome aankwam hield nauwgezet de details van zijn route bij en weet met zijn mooie diamontage de aspirantpelgrim te verleiden ook deze route te nemen. **Luc** die naar Assisi fietste en van Sicilië langs Rome naar huis liep. Een gevulde korf ervaringen die gesmaakt werd door de bezoekers aan onze stand.

Wat ons betreft, volgend jaar staan we er weer.

UIT DE VERENIGING

Huiskamer project : stand van zaken *door Erica Visman – van Baren*

De eerste stap is altijd volmaakt
Als je bereid bent, de stap te nemen die erop volgt

Op zoek naar inspiratie kwam ik deze twee zinnen tegen op www.roellooptnaarrome.worldpress.com. Ik ken Roel niet, ik vind verder ook niet veel meer over hem op zijn blog; zou hij lid zijn van onze vereniging? Maar eigenlijk maakt het niet uit. Roel heeft een blog gemaakt waarmee hij mij inspireert. Hij heeft zijn eerste stap gezet en er vele op laten volgen.

November 2015 hebben wij onze eerste voorzichtige stapjes gezet met het huiskamerproject. De kernwoorden waren kleinschalig, dichtbij, verbinding en informatie. Ik wilde de eerste stap wel zetten en al snel volgden de eerste huiskamercoördinatoren. Ieder zette een eerste stap, zoekend naar een vorm om de kernwoorden recht te doen. En er waren ook vragen als: is er wel behoefte aan meer verbinding, we hebben al zoveel? Toch zetten veel leden een eerste stap en vervolgstappen.

UIT DE VERENIGING : Huiskamerproject

April 2016 kwamen we voor het eerst bijeen met de huiskamer-coördinatoren en diezelfde dag volgde de eerste stap richting de leden. Het project werd gepresenteerd op de ledenvergadering. Die presentatie leverde weer nieuwe coördinatoren op die ook met ons op stap gingen, het ongewisse tegemoet.

Een groot aantal leden zijn inmiddels door hun coördinator benaderd. En ook voor die leden geldt, zet je een stap of zet je geen stap? De ervaring leert dat 1/3 reageert en deelneemt aan een voorgestelde activiteit, 1/3 reageert maar stelt op dat moment andere prioriteiten en 1/3 reageert niet. De mensen die bijeenkomen, hebben over het algemeen een zeer positieve ervaring. Breng een aantal interessante mensen bijeen en er gebeurt vanzelf wat.

Bij de volgende voorjaarsvergadering gaan we met de coördinatoren evalueren. Welke stappen zijn genomen en hoe willen we verder? Voor mij persoonlijk zullen dit de laatste stappen op het huiskamerpad zijn. Ik heb mijn functie als co-creator, inspirator en coördinator van het huiskamerproject ter beschikking gesteld. Ik wens een ieder veel inspirerende stappen en vervolgstappen in de huiskamer. Ik heb ervan genoten.

De eerste stap is altijd volmaakt
Als je bereid bent, de stap te zetten die er op volgt
Alleen door die eerste stap te zetten,
Kun je er achter komen welke stap er op volgt
In dit leven vinden we onze weg
Door iedere stap te laten volgen door weer een nieuwe stap
Zet een stap en volg die
En als je eenmaal op weg een pad ziet opdoemen,
Laat dat dan voor wat het is
Volg niet dat pad
Volg je eigen voetstappen
Jouw pad ontstaat vanzelf
En weet dat het pad je nu volgt het jouwe is
Vraag er ook geen beschrijving van
Ieder moment volgt op het voorgaande
En al je triomfen en mislukkingen, je successen en tegenslagen
Hebben je gebracht tot precies deze plek, dit moment
Houd je niet bezig met de betekenis of waarde van dit moment
Geniet er van, aanvaard het
Je hebt er je hele leven over gedaan om zo ver te komen
Ontspan je en vertrouw op het zelf
Dat jou zo ver gebracht heeft

UIT DE VERENIGING : Huiskamerproject

Vacature Coördinator huiskamerproject PnR

Het Huiskamerproject van de Vereniging Pelgrimswegen naar Rome is eind 2015 opgestart met als coördinator Erica Visman. Zij heeft het afgelopen jaar veel werk verzet en er staat inmiddels een mooi gevuld raamwerk. Erica zal tot april 2017 aanblijven en wil het stokje dan aan een opvolger overgeven.

Het bestuur zoekt derhalve een nieuwe coördinator voor het huiskamerproject.

De taken zijn als volgt:

- Verder invullen van de witte vlekken in het geografische netwerk. Er zijn inmiddels achttien huiskamers en de ambitie is om er nog zeker twaalf bij te maken
- Houden van overleggen met de "huiskamertrekkers" (bijv. op de landelijke bijeenkomsten van de vereniging en/of tussentijds), enthousiasmeren en creëren van een actief stelsel van informatie-uitwisseling en ontmoetingen
- Optreden als verbinder en stimulator
- Creatief zijn in het bedenken van werkvormen die de deelnemers kunnen benutten tijdens hun bijeenkomsten
- Beheersen van het budget dat jaarlijks door het bestuur voor het project in overleg met de coördinator wordt begroot
- Bewaken van de voortgang en gemaakte afspraken.

De uitvoering van de taken zal gemiddeld vier uur per week vergen en dicht tegen het bestuur aan of vanuit een stoel ín het bestuur zijn gepositioneerd.

Voor nadere oriëntering en overleg kan contact worden opgenomen met de voorzitter van de vereniging, Cor Kuyvenhoven. Email: voorzitter@pelgrimswegen.nl, telefoon mobiel 06 53618254.

Op dit moment bevinden zich "huiskamers" in de regio's :			De volgende regio's moeten nog van de grond komen:	
Groningen	Gouda/Krimpen	Nijmegen	Friesland	Utrecht West
Assen	Rotterdam	Zutphen	Zwolle	Twente
Almere eo /Lelystad	Utrecht Zuid	Zeeland	Noord Holland Noord	Arnhem
Amsterdam	Utrecht Oost	Den Bosch	Leiden/Alphen ad Rijn	Breda
Haarlem	Amersfoort	Eindhoven	Delft/Zoetermeer	Tilburg
Bollenstreek	Ede	Weert.	Den Haag	Veghel
		Zuid Limburg	Utrecht	

UIT DE VERENIGING: ALV 1 april

Algemene Leden Vergadering in het voorjaar voor alle leden PnR op 1 april 2017

In 2016 hebben we voor de eerste keer een Voorjaars-ALV gehouden. Die is zo goed bezocht dat besloten is om die bijeenkomst elk jaar in te plannen.

Dit jaar is iedereen welkom in Nijmegen. Locatie: Dekkerswald, .

Er is een prachtig programma rondom de ALV gecreëerd, zodat het weer een erg interessante dag kan worden.

Het programma:

10:00	Ontvangst koffie thee
10:30	Algemene Ledenvergadering (agenda volgt)
12:00	Inleiding over en Rondleiding op het terrein van Dekkerswald door Jac Geurts
	Evaluatie huiskamerproject met de coördinatoren huiskamers
13:00	Lunch
14:00	Workshop levenslabyrint
	Museumbezoek naar keuze
	Wandeling Romeinse waterleidings-tracé
16:00	Borrel en hapje
17:00	Afronding

Programma ochtend na de leden vergadering

De locatie Dekkerswald is gelegen op het ZGG terrein, het voormalige sanatorium. Het voormalige sanatorium is gebouwd door een familielid van de beroemde architect Kuypers. Jac Geurts is bereid een verhaal te houden over de geschiedenis van het terrein (Geschiedenis van Roomse Zorg) en ons rond te leiden.

Programmakeuzes middag

- Levenslabyrinth: Naast de kapel is een levenslabyrint. De voormalige pastor, Kees Scheffers, is bereid een workshop te leiden. Het levenslabyrint was een alternatief voor mensen die wilden pelgrimeren maar de mogelijkheden niet hadden om naar Rome, Santiago of Jeruzalem te gaan. Het labyrint vind je vaak als symbool op pelgrimsroutes. In een workshop wil dhr. Scheffers deelnemers laten ervaren hoe je de weg vindt, los kan laten en weer kan ontvangen en toelaten. Het is een meditatief moment. In de workshop van 2,5 uur leidt hij het levenslabyrint in, begeleidt hij deelnemers bij hun rondgang en bespreekt hij het na.
- Bezoek aan en wandeling naar museum Orientalis / Heilige Landstichting. 1,6 km van locatie Dekkerswald
- Bezoek aan en wandeling naar het Afrikamuseum. 1,6 km van locatie Dekkerswald
- Bezoek aan en wandeling naar het bevrijdingsmuseum. 4,5 km van locatie Dekkerswald
- Wandeling Romeinse waterleidingtracé 4 euro pp (3,5 uur)

De inschrijving voor deze dag en verdere details zullen binnenkort verschijnen op de website van de vereniging. Houd dat dus in de gaten!

Het adres is

Kapel Onder de Bogen & Brasserie de Serre
Park Dekkerswald
Parklaan 273
6561 LA Groesbeek

ROUTES EN ONDERDAK

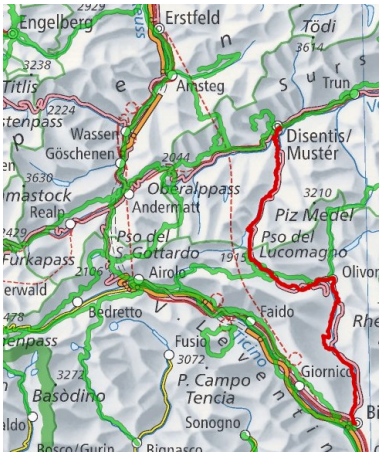

[Kaart via-francisca-du-lukmanier]

Klooster bij Disentis

Stuwmeer op pashoogte

Over de Alpen

De Lukmanierpas

door Bert Roebert

De Lukmanierpas is op 1915 meter hoogte één van de laagste Alpenpassen voor wandelaars naar Rome en ligt op de weg van Chur naar Milaan. Hij is vrijwel het hele jaar door begaanbaar, ook voor fietsers. De pas is ongeveer 500 meter lager dan de Gotthardpas, die hemelsbreed twintig kilometer meer westelijk ligt en kwam pas veel later in gebruik.

De Lukmanierpas (Italiaans: *Passo del Lucomagno* / Retoromaans: *Cuolm Lucmagn*) verbindt het Italiaanstalige Valle di Blenio met het Duits- en het Reto-Romaanstalige Surselva (Vorderrheintal). De naam van de pas is waarschijnlijk afgeleid van het Latijnse *lucus magnus* (groot bos).
De pas heeft een lange historie. De Via Lucmagn over de Lukmanierpas was een druk begane weg, vooral in de achtste tot twaalfde eeuw. De pas stond onder toezicht van de nabij gelegen Abdij van Dissentis. Hij ligt op de route van Konstanz via Chur en Disentis naar de zuidkant van de Alpen via Bellinzona tot aan Milaan. In Bellinzona komt de pelgrim de weg vanaf de Gotthard tegen.

De weg over de Alpen gaat hier via rivierdalen, langs een stuwmeer, maar ook moet er geklommen worden. Het gedeelte vanaf Chur tot aan Disentis loopt westwaarts door het mooie Vorderrheintal, een mooi groot en weids Alpendal. Het oude klooster in Disentis ligt zeer indrukwekkend aan het einde van dit dal. Van daar naar het zuiden naar de pas is het hemelsbreed zeventien kilometer stijgen. De afdaling loopt via een zijdal geleidelijk tot aan Biasca. De moderne wereld is nooit ver weg (er lopen ook autowegen en spoorwegen), dus onderdak en alternatieve, minder zware routes zijn te vinden.

De Weg van Lukmanier is zeer belangrijk geweest voor de geschiedenis van de Kerk en van Europa. Over deze weg gingen alle pausen en bisschoppen van heel Europa naar de concilies van Konstanz. De H. Colomban vervolgde vandaar zijn reis naar Italië en stierf in Bobbio; zijn leerling Gallus bleef achter in de omgeving van het meer van Konstanz (Bodensee) en stichtte daar het beroemde klooster van Sankt Gallen.

De "Association Internationale Via Francigena" heeft een prachtige website met allerlei gedetailleerde informatie en prima kaartjes. De weg is gemarkeerd, ook voor fietsers. Beschrijvingen zijn er in het Frans, Duits en Italiaans. Een gemakkelijke toegang is ***via-francisca-du-lukmanier****.*
Meer informatie bij matteo@oleggini.ch

ROUTES EN ONDERDAK

Naar Jerusalem via Libanon

Ze zijn er: de doorzetters, die na Rome te hebben bereikt verder willen lopen. Naar Jeruzalem. Dat lijkt op dit moment met alle oorlog en onrust in de regio een groot waagstuk. Maar in de NRC stond onlangs een aardig verhaal over wandelen door Libanon.
Daar is een wandelpad uitgezet door de bergen. Tweemaal per jaar wordt er een georganiseerde wandeling gehouden, maar het pad is ook verder beschreven en er zijn gps tracks.
De achtergrond bij deze wandeling is interessant: in Europa en de VS wonen veel Libanezen die daar in de burgeroorlog heen zijn gegaan om te studeren. Daar hebben ze het wandelen leren kennen. Deze mensen zijn nu ook in Libanon aan het wandelen geslagen en de weg is, ondanks alle problemen er om heen, een vrij veilige manier om Libanon te doorkruisen.
De weg loopt door mooie natuurgebieden en er zijn veel historische bezienswaardigheden. Voor meer informatie: http://www.lebanontrail.org/

Via Romea del Chianti van Florence naar Sienna

Carla van Noord plande vorig jaar om via de Reschenpas de Alpen over te steken. Ze zocht een aansluiting vanaf Florence naar de Via Francigena.
Ze meldt nu: Inmiddels zijn we naar Rome gelopen. Uiteindelijk hebben we een goede wandelroute gevonden van Florence naar Siena. Voor mensen die van de Oostelijke route willen overstappen naar de Via Francigena is dit een erg mooi alternatief. De route heet Via Romea del Chianti en is een officiële aanlooproute van de Via Francigena en is gemarkeerd.

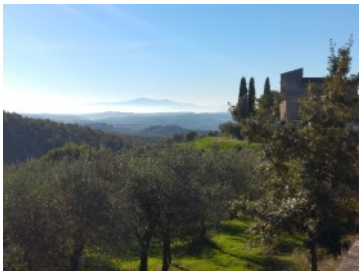

Wel zouden wij iedereen aanraden hier niet op te vertrouwen en met een GPS te lopen. Op de site: http://www.francigenaintoscana.org/wp/?page_id=3750 zijn de GPS files te downloaden als ook kaartjes van de route.
Het traject is ca 82 km en kent aardig wat hoogtemeters, maar is ook erg indrukwekkend mooi. Het zijn vier dagetappes met ook prachtige etappeplaatsen: San Casciano, San Donato en Castellani in Chianti.
Met dank aan Carla van Noord

Foto's Carla van Noord

maaikeloopt.reismee.nl

Onderweg op je eigen pad:
Het is nog maar half februari, maar de eerste pelgrim, Maaike Sangster is al een week onderweg. Haar blog: http://maaikeloopt.reismee.nl/

Het is heel leuk om alle medelopers te volgen, voor thuisblijvers na een inspannende "gewone" werkdag. Log in op: pelgrims onderweg. En dan zie je wie er nu op weg zijn.
En geef het door als je gaat lopen of fietsen aan info@pelgrimswegen.nl.

ROUTES EN ONDERDAK

Onderdak:

Een onderdak op een aanlooproute van Maastricht naar de Via Francigena

l'Abbaye de Leffe
Place de l'Abbaye 1
la Citadelle de Dinant

De **Onze-Lieve-Vrouwe Abdij van Leffe** (Frans: *Abbaye Notre-Dame de Leffe*) is een Norbertijner abdij in Leffe, een gehucht aan de Maas aan de noordzijde van de Belgische stad Dinant. Hoewel ik mij niet van te voren had aangemeld, was er ondanks het latere tijdstip een zeer hartelijke ontvangst met een goede (brood)maaltijd en de dag erna een uitgebreid ontbijt. Doordat men de gebruikelijke slaapzaal voor pelgrims aan het opknappen was, heb ik gebruik mogen maken van één van de slaapkamers. Men vraagt geen vergoeding, maar een donatie is toch wel het minste wat je hier tegenover kunt stellen. *Door Jan Buys*

Nieuw onderdak voor pelgrims in Vught

B&B Regina
Cromvoirtsepad 1B
5263NN Vught
073 6897560 / 06 12485663

'Als je gaat lopen en alles achter je laat, is het geweldig om in die sfeer te blijven. In deze *rifugio* blijf je één met de natuur, je slaapt in prachtige oude schuren die in de bossen van Vught staan.' Aldus Jolanda van de Berg, die op 15 maart dit jaar de deuren opent van haar nieuwe pelgrimsonderkomen in Vught. Jolanda vertelt: 'Er staan prima bedden, men krijgt een goed ontbijt, er is onbeperkt koffie en thee en men kan eventueel 's-avonds mee-eten. Men kan ook gebruik maken van magnetron en servies/bestek etc. Er is niet altijd een douche beschikbaar, maar wel een waskom, handdoeken, zeep en een *basic* (buiten)toilet. Er is plaats voor één tot zes personen, plus twee tentjes. Kom je als groep, dan is er altijd gelegenheid om te douchen. 's Avonds kun je gezellig bij het vuur zitten en ervaringen delen met andere pelgrims. En zo voel je je een beetje als op de Via Francigena.' De prijs p.p. p.n. is € 22,50 incl. ontbijt. Open vanaf 15 maart 2017 Wil je info of reserveren? Bel: 073 6897560 of kijk op www.bedandbreakfast-Regina-Vught-denbosch.nl

Onderdak op de GR5 in de Vogezen

105 , Étang du Devin
68650 Lapoutroie / Le Bonhomme Frankrijk
Tél: 03-89-47-20-29

Hoog in de Vogezen op een dag lopen van Ribeauvillé ligt een mooi onderdak: de gite de l'Etang du Devin. Een mogelijkheid om eenvoudig te overnachten op een heel rustige plek, in een hotel dat ook een slaapzaal heeft met een slaapplaats voor € 15,= , of halfpension voor € 40,=. Zelden zo internationaal verbleven, met Fransen, Belgen, Zwitsers, Nederlanders, Duitsers, Italianen en Engelsen. Er was een prima avondmaal voor de hele groep, lokaal eten uit de Vogezen.
Wij reserveerden laat in het Pinksterweekend en konden er nog verblijven.
Door Titia Meuwese

Gevraagd: tips voor onderdak onderweg voor een redelijke prijs, vooral in Noord Frankrijk, Duitsland, Zwitserland. Tips met beschrijving ca 100 woorden en 1 foto zijn welkom bij de redactie: redactie@pelgrimswegen.nl. Adressen komen ook op

GEZIEN, GEHOORD, GELEZEN

Altijd ergens, altijd iets

Door Michiel Hendryckx *geplaatst in DS Weekblad (zaterdag 10 december 2016)*

ALKBOROUGH – JULIAN'S BOWER MAZE
53°44'05,49"N | 0°40'07,43"W

Werden labyrinten aangelegd om in te verdwalen, of waren ze bedoeld om de ware weg te vinden? Hoe meer ik erover lees, hoe ondoorzichtiger het fenomeen. Voor het begin van het verhaal stuit ik telkens weer op het doolhof in de ingewanden van het paleis van Knossos op Kreta. Daar leefde de Minotaurus die zich voedde met jongelingen en maagden. Uiteindelijk waagde de moedige Theseus zich in het labyrint om de half mens, half stier te doden. Zijn enige schrik was, nadat hij het monster de keel had doorgesneden, de weg niet terug te vinden. De draad die Ariadne hem meegaf, was de redding.

In de oudheid hadden labyrinten vooral een decoratieve functie. Pas in de middeleeuwen kregen ze een religieuze betekenis. Wanneer precies de transformatie plaatsvond, is niet te achterhalen. Er bestaan verschillende middeleeuwse prenten waar Theseus nog midden het labyrint tekeergaat. Later vervelt de bevrijder tot Christus en wordt het centrum de hemel. Het doolhof wordt *le chemin de Jérusalem*, de pelgrimsweg naar de verlossing.

Wie zich de echte reis naar het Heilig Land niet kon permitteren, ging op zijn knieën op weg. Het labyrint werd een instrument van concentratie en verstilling. Een spiraal om angsten en verdriet in achter te laten. Het bekendste exemplaar ligt over de ganse breedte van de middenbeuk in de kathedraal van Chartres. Vermoedelijk aangelegd in de 13de eeuw.

Het labyrint van Alkborough zou een eeuw vroeger door de monniken van Walcot in de turf zijn gesneden, of nog ouder zijn en zelfs van Romeinse oorsprong. De oudste bron is een reisverslag uit 1697 waarin men de plek beschrijft als *playground*. Dus geenszins als religieus. Het wordt pas echt troebel als blijkt dat het labyrint in Lincolnshire perfect dezelfde weg aflegt als dat in – het voor die tijd dan toch erg verre – Chartres. Vermoedelijk aangelegd in de 13de eeuw.

Het labyrint van Alkborough zou een eeuw vroeger door de monniken van Walcot in de turf zijn gesneden, of nog ouder zijn en zelfs van Romeinse oorsprong. De oudste bron is een reisverslag uit 1697 waarin men de plek beschrijft als *playground*. Dus geenszins als religieus. Het wordt pas echt troebel als blijkt dat het labyrint in Lincolnshire perfect dezelfde weg aflegt als dat in – het voor die tijd dan toch erg verre – Chartres.

PELGRIMSWEGEN NAAR ROME

GEZIEN, GEHOORD, GELEZEN

Even naar Rome vanaf Stavelot, ‘n ommetje naar Byzantium en dan weer terug naar je abdij….

door Titia Meuwese

Loop je richting Rome langs de GR5, dan kom je door Stavelot. Net goed en wel een week in België ben je dan onderweg . Tussen Spa en Stavelot loop je over – voorlopig - het hoogste punt op bijna 600 meter. Je komt over een groot hoogveengebied en bent dan de hele dag in een verlaten streek. Na de afdaling kom je in een compact stadje, met een abdij-museum aan de rand.

Nodis van Wibaut foto museum Stavelot

In het museum tref je drie heel verschillende onderdelen die niets met elkaar te maken hebben: een afdeling is gewijd aan de races in Francorchamps.
Dan is er aandacht voor de dichter Guillaume Apollinaire. Maar er is ook een aardige tentoonstelling over de oude abdij. Een beroemde abt was daar Wibaut van Stavelot, die 28 jaar abt was in het midden van de twaalfde eeuw.

Een soort Jean Claude Juncker uit de Middeleeuwen, betrokken bij de Duitse en pauselijke politiek. Bemiddelend bij kerkelijke twisten, kruistochten en oorlogen was hij meer een diplomaat dan een geestelijke.
Vele keren reisde hij naar Rome, even overleggen bij de curie. Alleen al voor de keizer Conrad III maakte hij acht keer de reis. Hij slaagde erin benoemd te worden als abt van het klooster in Monte Cassino, maar dat was een politieke benoeming en duurde maar veertig dagen. Hij zag kansen in Duitsland en was ook twaalf jaar abt van een groot klooster aan de Weser, Corvey, dat veel inkomsten bracht.

Hoe reisde hij dan, vraagt de wandelaar zich af. Net als Emo uit Groningen 60 jaar later niet te voet. Te paard en als het ging per schip. Van Stavelot naar het Duitse klooster in een week. Naar Rome zal hem wel een paar weken gekost hebben. Een volgende Duitse keizer, Frederik Barbarossa, stuurde hem naar Byzantium in 1154 en daarna nog een keer in 1157. Op de terugweg stierf hij, misschien vergiftigd, in Macedonië.

Tijdens de kruistochten was het vrij normaal om het gebeente terug te brengen. Bij een grote opgraving in Stavelot vond men een skelet met een mooi versierde kop van een staf, waarschijnlijk van Wibald. Dus waarschijnlijk is zijn gebeente daar begraven. 450 brieven van en aan hem zijn bewaard gebleven.
Als wandelaar ga je de volgende dag omhoog naar Logbiermé, weer de bossen in. Rome lijkt wel minder ver: even een paar weken op reis, thuis voor het volgende seizoen. Hoe hebben de andere bewoners van de abdij en van Stavelot tegen hem aangekeken? Je ziet in brieven dat ze hem regelmatig zeggen dat hij terug moet komen om een lokaal probleem van de abdij op te lossen.

ABBAYE DE STAVELOT

Het museum is tot zes uur open, dus makkelijk te bezoeken voor de wandelaar.
Cour de l'Abbaye, 1
4970 Stavelot

GEZIEN, GEHOORD, GELEZEN

Boekbespreking door Ben Teunissen

De zeven levens van Rome door Robert Hughes

Met een pelgrimage naar Rome in het vooruitzicht en met een wellicht koud winterweekend voor de deur is het fijn om je toch met het doel bezig te houden. Ik vond in mijn plaatselijke bibliotheek - alleen al door de intrigerende titel - een interessant boek: *De zeven levens van Rome* (6455) van journalist en kunstcriticus Robert Hughes (onder meer bekend van het boek *De fatale kust* over de geschiedenis van Australië.)

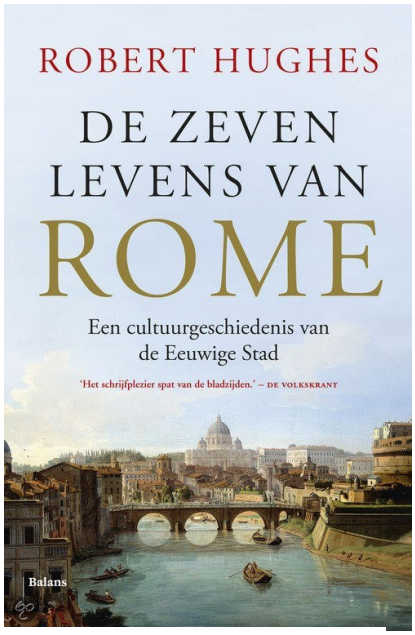

Auteur: Robert Hughes
Uitgever: Balans
ISBN 9789460038846
juni 2014

De zeven levens van Rome is het allesomvattende relaas van het fascinerende en betoverende Rome. Het is het turbulente levensverhaal van zevenentwintig eeuwen, van een stad met zeven levens, gebouwd op zeven heuvels. Robert Hughes schreef - volgens een recensent - een meesterlijk boek, dat zijn bouwstenen in de cultuur van het oude, maar ook van het moderne Rome vindt.

Rome wordt niet ten onrechte wel de 'Eeuwige Stad' genoemd. In de klassieke oudheid was het de superieure hoofdstad van het Romeinse Rijk, sinds de kerstening het centrum van de christelijke wereld de stad der pausen en vanaf het einde van de 19de eeuw hoofdstad van een eindelijk weer verenigd Italië. Door de eeuwen heen heeft deze metropool, zinderend als civiel, politiek en religieus centrum, als geen ander weten te leven met verleden en heden. Robert Hughes heeft dat heden en verleden, de geschiedschrijving en het drama van deze wereldstad verweven tot een boek waarin kunst, architectuur, politiek en religie, intrige, roem, geld en macht elkaar in evenwicht houden.

De in 2012 overleden Hughes heeft geprobeerd alle perioden evenveel aandacht te geven. Vanaf het ontstaan beschrijft hij in vier van de twaalf hoofdstukken het ontstaan en de klassiek periode van het Romeinse Rijk. Daarna volgt een uitgebreide cultuurgeschiedenis van de middeleeuwen, Renaissance en Barok. In het laatste deel behandelt hij de kunst van de achttiende en negentiende eeuw, het futurisme, de hedendaagse kunst en literatuur, gezien vanuit Rome. Het fascisme komt ook uitvoerig aan de orde. Het boek leest makkelijk, maar voor afbeeldingen kun je beter nog een ander boek meenemen. Wanneer je straks op weg bent, kun je er - na dit boek gelezen te hebben - nog wel een achtste leven voor de stad Rome bij fantaseren.

PELGRIMSWEGEN NAAR ROME

GEZIEN, GEHOORD, GELEZEN

Pelgrimage door rietblazers

De achttienjarige Johann Sebastian Bach maakte een voettocht van vierhonderd kilometer om de beroemde componist Dieterich Buxtehude te horen en ontmoeten. Franz Liszt maakte een heel ander soort reis; in zijn cyclus *Pelgrimsjaren* is de invloed van zijn reizen en verblijf in Zwitserland en Italië te horen.

Calefax, een internationaal vermaard rietkwintet (bestaande uit hobo, klarinet, saxofoon, basklarinet en fagot) voert de komende periode in een aantal steden in Nederland *Pelgrimage* uit, een programma dat is geïnspireerd op ervaringen en gedachtes van pelgrims: de keuze om op weg te gaan, de ontberingen en ontdekkingen onderweg en natuurlijk de verworven inzichten. Te horen zijn onder andere werken van Bach, Liszt, Bach, Buxtehude, en een werk uit de Codex Calixtinus: *El Bordón De Hierro*.

Zie voor nadere informatie, speeldata en het bestellen van kaarten de website van Calefax.

Zaterdag 18 maart (20:00 uur) in Hattem

Dinsdag 21 maart (20:00 uur) in Heeswijk

Woensdag 22 maart (20:15 uur) in Amsterdam

Vrijdag 24 maart (20:00 uur) in Utrecht

Zaterdag 1 april (20:00 uur) in Leiden

Vrijdag 2 juni (20:30 uur) in Rotter-

Pelgrimage door vocaal ensemble

Ook Multiple Voice, een gemengd kamerkoor uit Utrecht, brengt in de zomer een bijzonder programma rond het thema pelgrimage. In *De weg naar Santiago* zingt het koor zowel oudere als nieuwe muziek. Er klinken composities van renaissancecomponisten als Guerrero, De Monte en De Victoria, naast twintigste-eeuws en hedendaags werk van onder meer Pärt, Mealor, Todd, Tavener en Jackson.

Meer informatie en kaartverkoop vind je op de website van Multiple Voice.

Concerten vinden plaats in

de Pieterskerk in Utrecht (16 juni), de Grote of Barbarakerk in Culemborg (1 juli) en

op het Cellofestival in Zutphen (26 augustus).

GEZIEN, GEHOORD, GELEZEN

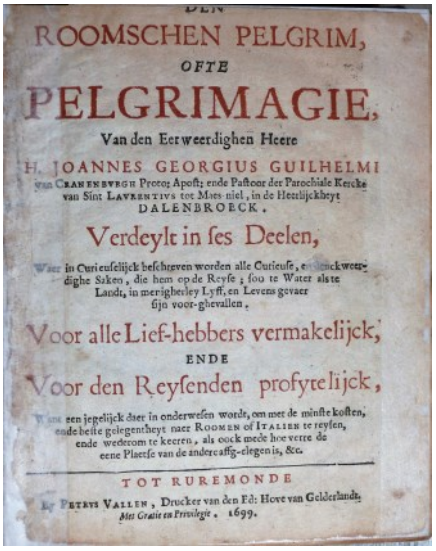

De Roomsche Pelgrim

Uitgave 1699

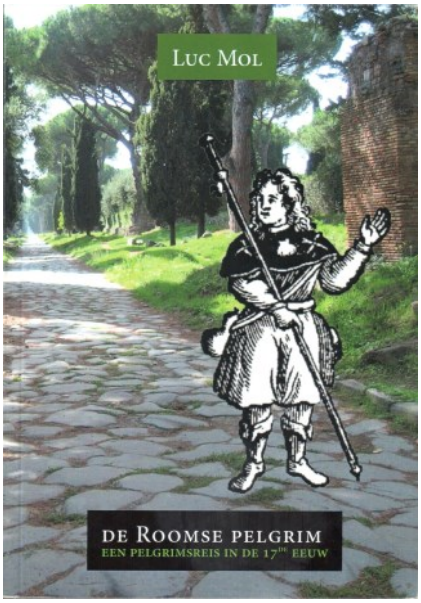

De Roomse Pelgrim

Een pelgrimsreis in de 17e eeuw
door Luc Mol
ISBN/EAN: 978-90-9030045-0
Bestellen: via http://www.degr5telijf.nl

De Roomsche pelgrim, een pelgrimsreis in de 17e eeuw van Luc Mol *Boekbespreking door Arnold Spijker*

Tijdens zijn eigen wandeltocht naar Rome, doet Luc Mol een opmerkelijke ontdekking. Halverwege zijn tocht merkt hij dat er op 16 september 1674 een pastoor van de Laurentiusparochie uit zijn geboortedorp (Maasniel) dit traject ook al liep. In dat jaar loopt Pastoor Guilhelmi in 52 dagen naar Rome. Van deze reis houdt hij een minutieus dagboek bij. De pastoor heeft, zoals hij schrijft, het Egypte van deze bedrieglijke wereld en daarmee huis en haard verlaten om naar Rome te gaan, "naar de plek waar de heilige Laurentius op een rooster gebrand heeft maar niet verbrand is"

Met dit dagboek van de Pastoor gaat Luc Mol tien jaar intensief aan de slag. Luc Mol, bekend door zijn wandelingen over de GR5, de site deGR5telijf.nl en de overnachtings-boekjes daarvan, bijt zich vast in het traject van de pastoor. Als Luc ergens aan begint maakt hij het ook af. Luc heeft het boek "De Roomse pelgrim" herschreven in hedendaags Nederlands. Foto's, landkaartjes, verklaringen en opmerkingen zijn toegevoegd om er een begrijpelijk en vlot leesbaar boek van te maken. Door de vertalingen van Luc komt de gemaakte wandeling weer helemaal tot leven. Hij geeft ons tal van interessante details en achtergrond-informatie.

Het oorspronkelijke boek telt meer dan duizend bladzijden, waarvan alleen al over Rome vierhonderd bladzijden. De uitgave van Luc heeft 184 pagina's. Luc heeft de plaatsnamen en andere topografische benamingen aangepast aan de hedendaagse tijd. Hierdoor is het boek ook voor ons een heel interessant boek. Je kunt je verplaatsen in de pastoor en het kan daarmee een toevoeging voor je eigen reis zijn.
Met het historisch boek "*De Roomsche pelgrim, een pelgrimsreis in de 17e eeuw*", stap je terug in de tijd. Het is een tijd met nu vergeten groenten en nog beren in de Scharnitzer bossen. Door het lezen beleef je die tijd opnieuw. De pastoor van toen was diep gelovig. Hij beschrijft hoe een zwerm vuurvliegen hem de weg wijst. Tijdens zijn reis moest hij soms buiten en zittend slapen. Overnachtingen zagen er toen heel anders uit dan nu. De pastoor ging graag te voet. Te voet kan men het land veel beter opnemen. Hij was soms half ziek en had koorts die hem dwong ergens langer te blijven. Soms zag hij op zijn reis dode lichamen hangen.

De pastoor neemt uitgebreid de tijd de steden en de bezienswaardigheden te bezoeken. Het oorspronkelijk boek van de pastoor staat vol tekeningen en gedichten. Ga terug in de tijd en wandel mee met de diepgelovige pastoor en beleef wat hij meemaakte tijdens deze bijzondere pelgrimage naar Rome. Op een overnachtingsplek die de pastoor destijds aandeed, 't Wolfken, kun je vandaag de dag nog overnachten. Met de aanvullingen en toelichtingen van Luc krijg je een goed inzicht in een pelgrimage in de 17e eeuw. Je stapt terug in de tijd, waardoor je ook je pelgrimage van vandaag intensiever beleeft.

Parlare l'italiano

Parlare l'italiano (12) - Heilige bergen *door Leo Baeten*

De Via Francigena doorkruist in noord Italië de regio's Piemonte en Lombardije. Eén van de vele bijzonderheden van deze streken zijn de Sacri Monti, de heilige bergen. Er zijn er maar liefst negen: zeven in Piemonte en twee in Lombardije. Deze heilige bergen zijn religieus erfgoed. Voor de wandelaar naar Rome daarom een must om op zijn minst één van de bergen te bezichtigen.

Kenmerkend voor de heilige bergen is het op de top gebouwde complex van meerdere kapellen. De gebouwtjes dateren van de 16de en 17de eeuw en werden zo geordend dat een oogstrelend geheel van kapellen, natuur en panoramisch uitzicht ontstond. De kapellen zijn ingericht met levensgrote gepolychromeerde beelden en fresco's, die een grote architecturale en devotionele waarde hebben. Volkskunst en volksgeloof worden picturaal uitgebeeld op een artistiek zeer hoog niveau. Dagelijks worden de kapellen bezocht door vele pelgrims en toeristen. De bedevaartgangers blijven bij elke kapel even stilstaan voor een kort gebed. Specialisten beschouwen de kapellen als een voorbeeld van klassieke schoonheid. Hierdoor werden de Sacri Monti van Piemonte en Lombardije in 2003 opgenomen in de lijst van Werelderfgoed van de UNESCO.

Sacro Monte di Oropa

Luther

Het ontstaan van de Sacri Monti heeft alles te maken met de reactie van de Rooms Katholieke kerk op de reformatie. In 1517 had Luther op de deur van de slotkapel te Wittenberg een geschrift bevestigd waarin hij de aflaatverkoop bekritiseerde. Een aflaat is een kwijtschelding van zonden. In die tijd leerde de Rooms Katholieke kerk dat de zondige mens eerst in het vagevuur moet boeten voordat hij naar de hemel kan gaan. De straftijd in het vagevuur kon bekort worden met aflaten, verkregen door pelgrimeren, goede werken of gebed. In de tijd van Luther waren aflaten ook te koop. Vooral de priester Johann Tetzel bracht aflaten aan de man tegen een vorstelijke vergoeding. De slogan van de zeer commercieel ingestelde pater was: "Sobald der Gulden im Becken klingt, die Seel im Himmel springt". Deze geldzucht wilde Luther rechtzetten door de paus te bewegen de aflaatverkoop te veroordelen. Het liep allemaal anders dan Luther gedacht had: de beweging die hij in gang had gezet resulteerde in het ontstaan van een nieuwe christelijke stroming, het protestantisme. De Rooms Katholieke kerk liet de opkomst van het protestantisme niet gelaten over zich heen gaan. Om haar positie te bepalen kwam van 1545 tot 1563 in het Italiaanse Trento een concilie bijeen. Op dit concilie werden wel enige veranderingen doorgevoerd, maar van een toenadering tot de protestanten was geen sprake. Er zat niets anders op dan in de tegenaanval te gaan. Door de protestanten werd dat contrareformatie genoemd! De in 1540 door Ignatius van Loyola gestichte Orde der Jezuïeten nam het initiatief om het religieuze leven nieuwe impulsen te geven. Het resultaat was het ontstaan van grote kerken en kapellen waar de "geloofswaarheden" werden uitgebeeld. Zo ook de prachtige kapellen op de Sacri Monti in Piemonte en Lombardije.

Gesteggel op de fiets

Het toenmalige gesteggel tussen katholieken en protestanten doet me denken aan het reisverslag van drie vrouwen – een domineesdochter, een bekeerde katholiek en een anglicaanse – die in 2006 van Canterbury naar Rome fietsten. Vanuit hun eigen perspectief discussieerden ze onderweg over alles wat met geloof te maken had. Ze spraken over de verschillen in hun geloofsbeleving, maar waren ook nieuwsgierig naar wat hen samenbond. De gesprekken van de vrouwen hadden een vast verloop. Het was even oorlog en dan werd de vrede weer getekend. Na hun gesteggel vonden ze elkaar in het samenbindende geloof in God. En zo hoort het ook. Op de Sacri Monti zijn ook protestanten welkom. En alle wandelaars naar Rome!

PRIKBORD

Jouw foto op de home page van Pelgrimswegen naar Rome, Omnes of de Nieuwsbrief? Stuur ze aan redactie@pelgrimswegen.nl

Ligt er sneeuw op de bergpas waar je over wil? Geen onbelangrijke vraag. Op de site www.alpen-journal.de/alpenservice/alpenpaesse.html vind je meer informatie over de toestand van de passen. Naast de Alpenpassen geeft de site ook informatie over andere gebergten zoals de Vogezen of de Apennijnen. Op de zijbalk van onze website vind je meer linken in verband met het weer.

Aardbevingen Italië

Van alle rampen die de pelgrim kunnen overkomen is een aardbeving er maar één. Natuurlijk staat het onderwerp binnen de Vereniging sterk in de aandacht in verband met alle bevingen in Italië.

Dit jaar zullen we op de website steeds een update geven als nodig, kijk naar de link op de voorpagina. http://pelgrimswegen.nl/

Alle wegen leiden naar Rome

Natuurlijk is dat zo, maar je kunt er mooie plaatjes van maken. Op een website over mobiliteit binnen steden zie je een mooi overzicht: http://thecreatorsproject.vice.com/nl/blog/leiden-alle-wegen-echt-naar-rome?

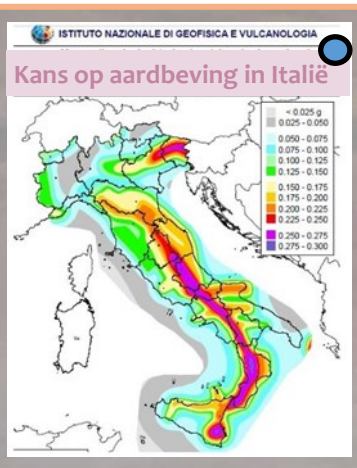

Zelf je fietsroute uitstippelen? Op de www.velo-ravel.net staan fietswegen door België en een stukje Noord-Frankrijk waar geen gemotoriseerd verkeer toegelaten wordt.

Schoenen onderhoud

Op deze website staat een video over het onderhoud van je wandelschoenen.

https://youtu.be/OeuL0hmNHkY

Georganiseerde pelgrimstocht

Een aantal reisorganisaties biedt voor een deel of bijna hele pelgrimsroutes georganiseerde tochten aan. De redactie is benieuwd naar mensen die daar aan mee hebben gedaan om een interview te houden over de ervaringen. Als je daaraan deel wilt nemen, meldt je aan bij de redactie. redactie@pelgrimswegen.nl

PELGRIMSWEGEN NAAR ROME

PELGRIMEREN

Doorlopend Filosoferen

Het einde en het begin

door Ruud Bruggeman

Ken jij dat ook, dat je op je pelgrimsreis al dicht bij Rome bent gekomen, en dat niet alleen geweldig vindt maar ook jammer, omdat het dan bijna voorbij is met al die fantastische ervaringen onderweg? Dat je eigenlijk zou willen dat je niet zou aankomen maar zou kunnen blijven doorlopen?

Ik heb ons aller auteur van de befaamde pelgrimsgidsen naar Rome 'De Weg van de Franken', Ben Teunissen, wel eens geschreven: je zou eigenlijk ook eens een pelgrimsgids naar Rome moeten maken die je niet in Rome laat aankomen maar waarmee je verder zou kunnen blijven doorlopen!

Die ervaring maakt ook, dat de aankomst in Rome niet altijd alleen maar wordt ervaren als het ultieme hoogtepunt van je tocht. Het zijn juist de ervaringen onderweg die je tocht zo onvergetelijk hebben gemaakt. Toch komt onherroepelijk eens het moment dat je aan het einde van je pelgrimsreis aankomt, en weer terug moet / terug mag naar huis.

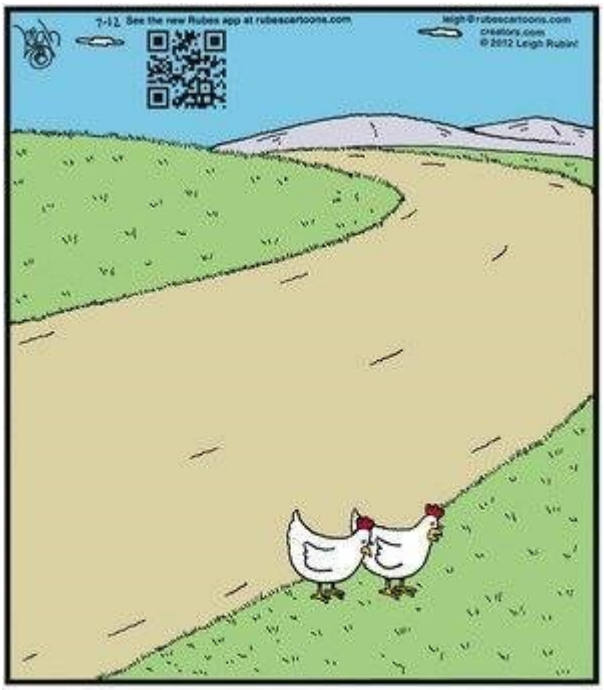

Voor mij zelf kwam daarbij altijd direct de vraag omhoog: ik heb op deze tocht zoveel geluk ervaren, ook meer heldere inzichten gekregen: hoe kan ik daar in mijn dagelijkse leven thuis ook wat van meenemen? Die vraag leefde in mij sinds het einde van mijn allereerste pelgrimstocht, in 1998 naar Santiago. Onder het lopen was ik wat meer gaan begrijpen over hoe eenvoudig het is om te leven met overgave en met een open hart, en gaan ervaren hoe gelukkig ik daarmee was. En tot mijn sprakeloze verbazing en teleurstelling verviel ik na mijn thuiskomst onmiddellijk in precies dezelfde valkuilen die ik kende uit mijn leven vóór mijn vertrek. Had ik dan niets geleerd onderweg? Kon ik daarvan dan niets vasthouden?

Mijn (Franstalige) gidsje van St. Jean Pied de Port naar Santiago gaf me in de laatste regel ervan al een indicatie voor een antwoord op die vraag mee: *'Le chemin commence à Compostelle'*! Het lopen is leuk en geweldig, maar daarna begint pas het echte werk.

Zoals er voor iedereen aan een pelgrimstocht een einde komt met daarna het eigenlijke begin, zo is dat ook met het kunnen maken van zulke fantastische wandeltochten: op een bepaald ogenblik in ons leven komt er een moment waarop we door het vorderen van onze leeftijd of ziekte daartoe niet meer in staat zullen zijn.

PELGRIMEREN

We beseffen dat natuurlijk wel, maar hebben daarbij altijd het gevoel: ja, dat klopt, maar graag nu nog even niet! Maar het gebeurt natuurlijk toch, en dat is dan het ogenblik van het nieuwe begin: wat heeft het mogen maken van die tochten me gebracht, en hoe leef ik daarna met die rijkdom verder?

Voor mij was die fase afgelopen zomer aangebroken, na twee door uitputting afgebroken tochten. Best heftig voor me, het was een van mijn grootste passies: liefst in mijn eentje weken of maanden-lang onderweg zijn, met alle tijd en ruimte om te genieten en te ervaren van alles wat er in en om me heen gebeurde; verslavend heerlijk.

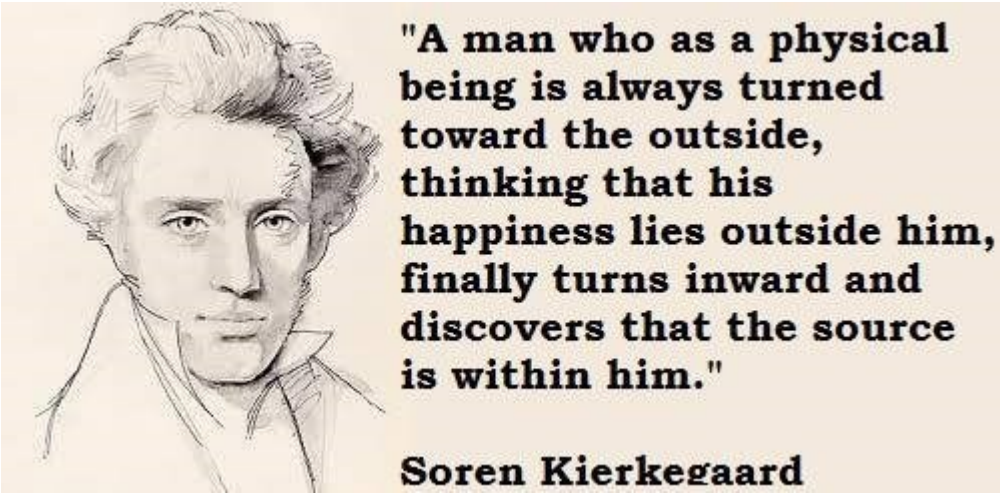

En dan begint dus weer het echte werk, *le chemin commence au fin*. Voor mij kan dat worden: genieten van wat er is geweest, en dat meenemen in mijn andere passie, schrijven. Gelukkig raakt een mens veel minder uitgeput van achter zijn pc zitten schrijven, en daar ga ik graag mee door. Minder energie betekent wel minder activiteiten, en zo ben ik gestopt met een aantal daarvan: zo ook met mijn werk in de redactie van onze Romepelgrimsvereniging. Dit was dus ook mijn laatste verhaaltje in het samen wat doorlopend filosoferen. Maar ik blijf graag lid van onze mooie vereniging, en hoop jullie daarin nog lang te blijven ontmoeten!

PELGRIMSWEGEN NAAR ROME

PELGRIMEREN

Wandelen met een extra missie

door Wim van Miltenburg

Aan de voet van de Donau in Nikopol Bulgarije. Je ziet het pontje waarmee ik vanuit Corabia in Roemenië de Donau, de grensrivier ben overgestoken.

Afbeeldingen Wim van Miltenburg

Wandelen voor een goed doel is hot. *De Camino Academie* besteedde er op 24 november j.l. een themamiddag aan in de Janskerk in Utrecht. Wetenschappers en ervaringsdeskundigen lieten hun licht over het thema "Wandelen voor het goede doel' schijnen.
In 2016 liep ik van maart tot en met augustus van de monding van de Rijn, Hoek van Holland naar de monding van de Donau in Tulcea, Roemenië. En van daar langs de Zwarte Zeekust naar Varna in Bulgarije. Tot september 2015 had ik niet kunnen bedenken een goed doel aan deze tocht te koppelen. Ik heb niets met goede doelen. Het gebedel aan de deur verafschuw ik en de bekende die aan de deur staat met een collectebus heeft geluk. Alle anderen wijs ik af. Het is ook onmogelijk om tussen die vele goede doelen keuzes te maken. Daarbij vind ik dat er te vaak teveel aan de strijkstok van organisaties en management blijft hangen. De criminele activiteiten die er soms mee gepaard gaan, doordat mensen zichzelf verrijken, zijn wel *the limit*.

Mijn fysieke mogelijkheden inzetten ten bate van anderen en het vinden van een match
Tijdens eerdere langeafstand wandelingen heb ik me gerealiseerd hoe bevoorrecht ik ben om in gezondheid duizenden kilometers te kunnen lopen. Veel vrienden, collega's, familieleden zijn daartoe niet in staat omdat ze getroffen zijn door ziekte. In mijn geval in hoge mate door kanker. In de voorbereiding op mijn tocht in 2015 wandelend door Nederland kwam ik dan ook het idee op om mijn fysieke kracht in te zetten voor anderen, een goed doel.
De actualiteit van het overlijden van een dierbare vriend zette me nog eens extra aan het denken. Tijdens die wandeling langs de grenzen van Nederland liep zijn vrouw een paar dagen mee. Ik legde haar mijn overwegingen voor en maakte duidelijk welke belemmeringen ik ervoer in het maken van een keus. Zij vertelde over de steun die ze kreeg bij de verwerking van het ziekteproces en overlijden van haar man. Een instituut met vestigingen in Bilthoven, Arnhem en Groesbeek geeft psychologische ondersteuning bij hebben. Het begon langzaam tot me door te dringen dat het Helen Dowling Instituut doet wat ik al jaren belangrijk vind in mijn werk voor individuen en organisaties; namelijk verder kijken dan het probleem.

Het hele verhaal van Wim van Miltenburg staat op de website van de PvR: hier de link.

Helen Dowling Instituut
Psychologische zorg bij kanker

PELGRIMSWEGEN NAAR ROME

PELGRIMEREN

Vrede, alle Goeds

door Vincent Oomen

Vandaag de dag is pelgrimeren mode. Dit jaar zijn een kwart miljoen mensen in Santiago aangekomen en ook Rome trekt almaar meer bezoekers. Mensen van alle slag gaan op reis, wandelaars, cultuurminners, bedevaartgangers en pelgrims. Tal van pelgrimsboeken beschrijven de weg van de eenling. Vuistjes' *Pelgrim zonder God*, HP Kerkelings *Ik ben er even niet*, inspireren mensen om óók op weg te gaan. Verhalen vanuit den vreemde maken nieuwsgierig. Zoekers vinden op de weg die ze gaan.

Het zijn niet allen Heiligen die gaan, avonturiers of mensen met een doel. Velen gáán, geroepen, het kwam op hun pad, ze weten eigenlijk ook niet wat hen bezielt. Het thema "zoeken", zoals in Homerus' Odyssee of in de mythen (zoals met het labyrint in bijvoorbeeld Lucca wordt verbeeld) lijkt een diepmenselijke snaar te raken. Wij, de hedendaagse "moderne" mens, zijn niet veel anders dan onze voorgangers uit voorbije tijden. We hebben misschien meer mogelijkheden, de paden zijn goeddeels geplaveid, het is allemaal een stuk gemakkelijker geworden. We hebben tijd, gezondheid en financieel zit het velen zo mee dat ze gehoor kunnen geven aan hun verlangens en gaan.

En zeg nu zelf, een pelgrimsroute lopen is heerlijk, het lange gaan, eenzaam en alleen, overdenken en wikken. De wind om het hoofd, de geest leeg gewaaid van muizenissen. Ontmoetingen op je pad en geïnspireerd worden door de majesteit van de natuur, wie wil dat niet?

We gaan op weg, noemen ons allemaal pelgrim, Maar wat is een "pelgrim"? Vuistjes had een mooie indeling waarin de oude traditioneel ingestelde bedevaartganger met de eindbestemming voor ogen, tegen de modernere variant van een pelgrim gezet wordt, waar de weg het doel is. Tijdens het wandelen was ik voortdurend in gesprek met mijzelf. Wat is een pelgrim, wat maakt dat je van wandelaar tot pelgrim wordt? Want het is niet de weg, maar de pelgrim die de weg tot pelgrimsweg maakt. Hoe je jezelf openstelt, wat je ervaart en ontmoet, dát maakt een pelgrimsweg tot een ervaring om nooit te vergeten, veel meer dan de paden die het volgt.
In een refugio zijn er altijd wel pelgrims die het alleen hebben over de kilometers, dat ze gestart zijn in…., hoeveel kilo ze meetorsen, over de bergen en moeilijke wegen, over.... Slechts weinigen spreken over hun hart, de verlangens, hun wensen. Binnen dat gezelschap van strebers, wedstrijdlopers, marcheurs, valt de pelgrim stil. Het is geen wedstrijd, het gaat niet om de eerste, de beste te zijn, de vergelijking met de ander te doorstaan.

PELGRIMEREN

Afbeeldingen Vincent Oomen

In een refugio zijn er altijd wel pelgrims die het alleen hebben over de kilometers, dat ze gestart zijn in…..., hoeveel kilo ze meetorsen, over de bergen en moeilijke wegen, over.... Slechts weinigen spreken over hun hart, de verlangens, hun wensen. Binnen dat gezelschap van strebers, wedstrijdlopers, marcheurs, valt de pelgrim stil. Het is geen wedstrijd, het gaat niet om de eerste, de beste te zijn, de vergelijking met de ander te doorstaan.

Op een avond onderweg naar Assisi in de *gite*, liever gezegd een zaaltje van het bisschoppelijk paleis waar pelgrims een provisorisch onderdak kregen, sprak ik met Monique en Paolo.

Zijn jullie nu pelgrims?, vroeg ik. Nee, zeker niet. Monique is lid van het organisatiecomité van de *Voie d'Assise* en zet zich in voor de ontwikkeling van de pelgrimsroutes. Waarom zet je je in? vraag ik. Om de pelgrimsroute voor pelgrims open te leggen. Ik maak haar deelgenoot van mijn grote vraag: wat is dan een pelgrim? Een pelgrim, zo zegt ze, is iemand waarbij in het hart en in het hoofd wat gebeurt. Noem het spiritueel, christelijk hoeft dat niet te zijn. Als er maar wat gebeurt. Ze zegt: het is gek maar Italianen zijn vaak wandelaar, geen pelgrim. Ze gaan met twee of drie zodat ze hun gewoonten, hun "habitudes" niet hoeven op te geven. Ze zijn bang voor wat buiten hun wereld plaatsvindt. Ze zoeken de vastigheid, ze zitten vast in patronen, wat zeggen ze wel van mij, gewoonten, wat hoort. Maar een pelgrimage kan je juist open doen staan voor wat buiten de *comfort zone* gebeurt. Loslaten, alleen gaan, open staan voor ontmoetingen, de ander. Want juist onderweg, kan je de oppervlakkigheid verlaten. Jezelf en de ander vragen stellen die je thuis ontloopt. Vragen die verdiepen, ontdekken. Vragen naar het levensverhaal, keuzes die gemaakt of te maken zijn. Vragen over hoop, geloof of twijfel. Afstand nemen van het gewone. Van een afstand zie je helderder. In de eenzaamheid, de afzondering uit je normale wereldje, kan je de alledaagse oppervlakkigheid scherper zien.

Hoe geef je ruimte?

Hoe geef je dan praktisch ruimte aan pelgrimeren in het hoofd? Ze zeggen wel, je vertrekt als wandelaar en komt aan als pelgrim. Pelgrim wordt je beetje bij beetje, je groeit er in. Maar wil je pelgrim zijn, dan kan structuur daarbij helpen.

Velen houden een dagboekje of een blog bij. Dat is een goede aanzet, mits het niet blijft steken in een opsomming van waar je wanneer geweest bent en wat je gegeten en gedronken hebt. Als je maar ruimte biedt aan je gevoel en reflecties, het overdenken in je hoofd. Dat kan je vormgeven door elke dag een vaste volgorde vragen af te werken. Hoe voel ik me vandaag, wat vond ik indrukwekkend, mooi, lastig, vervelend, wat heeft het mij gedaan?

PELGRIMEREN

Ik zie mensen die elke kerk de ze onderweg tegenkomen bezoeken. Een kaarsje branden, lied zingen, stil staan bij hun omgeving die ze thuis hebben gelaten. Ik zie mensen die stilte zoeken, bewust een momentje op de dag tot stilte komen, tot inkeer geraken, tot zichzelf. Bijbeltje of inspirerende teksten lezen, mijmeren. Ik hoor overdag mensen zingen. Een lied zingt in hun hoofd, ieder een eigen lied dat hen de hele lange weg lang begeleidt.

Velen gaan op weg met een vraag, een thema. Wat moet ik met de rest van mijn leven? Of, hoe komt het dat ik geworden ben wie ik geworden ben? Of ook, aan de hand van een leidraad, de tien geboden, overwegingskaarten van Le Chemin (de refuge uit voorheen Saint Jean Pied de Port, nu Le Chemin de Vézalay). Ieder zoekt zijn eigen inspiratiebronnen.

Vorig jaar heeft de vereniging op de Algemene Ledenvergadering een Benedictijns monnik uitgenodigd om te praten over spiritualiteit. Een lastig onderwerp, wezensvreemd aan deze tijd. Kern van zijn betoog was echter, " regelmaat". In de regelmaat kan je jezelf uittillen boven het alledaagse. Met die uitdaging ben ik dit jaar op pad gegaan.

Elke dag, in de ochtend bij het opstaan, creëerde ik vijftien minuten rust in afzondering. Vijf minuten om tot me zelf te komen. Ik sluit de ogen, voel mijn tenen. En als ik ze voel, voel ik mijn voetzolen. En ben ik daar, ga ik naar mijn benen en zo in kleine stapjes tot de kruin van mijn hoofd. Voel dat ik er ben, hier en nu, met mijn gehele ik. Stil, niet afgeleid, vind ik de ruimte in mijn geest.

Dan besteed ik vijf minuten aan het lezen, herlezen, en weer opnieuw van een tekst. Het is niet zo belangrijk welke inspiratiebron je gebruikt, als je maar stil overdenkt, integreert wat je gelezen hebt. Laat de tekst haar werk doen en tot je spreken.

En vijf minuten overdenk ik wat me bezig houdt, vandaag, nu.

Ik merkte dat het de eerste dagen lastig was, de vijftien minuten duurden een eeuwigheid. Ik hoorde de vliegtuigen in de lucht, het geruis in de straat. Dacht al aan de route die voor me lag. Kon me er niet toe zetten want had nog zoveel te doen. Stomme tekst, wilde doorlezen en niet stil staan. Wilde voortgaan en geen halt houden. Maar met de discipline, elke dag bewust ruimte zoeken en vinden, bleek al snel dat de vijftien minuten veel te kort werden. Ze waren voorbij voor ik "klaar" was, en bleven me bij gedurende de rest van de dag. Gaandeweg bleef ik de rust van de ochtend vasthouden, de hele dag lang. Het "hier nu zijn", met volle aandacht wordt automatisch de grondtoon van de tocht.

Aangekomen in Assisi, het einddoel van mijn pelgrimage, worden de pelgrims die die dag aangekomen zijn naar voren geroepen. We zijn met een clubje van vier man. Naast mij nog een Amerikaans echtpaar, gestart vanuit Florence die elke dag een klein stukje lopen. Hun hotelarrangement vervoert de bagage. En een Italiaan, eveneens vanuit Florence. Ik oogst bewondering dat ik dat hele stuk vanuit Vézelay gelopen heb. Waar ik het maar een klein stukje vind, vinden anderen dat een hele prestatie. De voorganger besteedt er enige woorden aan. Wat zou het, ik ben hier niet voor hem, ik ben er zelfs niet voor Assisi. Ik ben er omdat de weg me hierheen geleid heeft en ik me onderweg wilde laten inspireren.

Niet in aanbidding, niet in trance, maar in een serieus afvragen, waarom? waartoe? kniel ik neer in de crypte van Sint Franciscus. Hij inspireerde mensen, inspiratie die ook vandaag nog ons leven kan bereiken. Als je maar zoekt.

NIEUWSBRIEF 36

Februari 2017

Pagina 28

PELGRIMSWEGEN NAAR ROME

SULLA STRADA

Zonnebril tegen staar

door Titia Meuwese

Dat Uv-straling schadelijk is voor de huid, weten de meeste mensen wel. Dat hetzelfde geldt voor ogen is helaas nauwelijks bekend. De schade merk je ook niet meteen, maar op latere leeftijd kan dit het verschil betekenen tussen goed blijven zien of slechtziend worden. Zonder goede bescherming kan Uv-straling namelijk permanente schade aan de ogen veroorzaken. Wat levert de wandeling naar Rome nu als belasting op? Stel, je doet het in honderd dagen, waarbij je elke dag acht uur buiten bent met lopen, rusten. Dan heb je achthonderd uur daglicht te pakken, lopend in zuidelijke richting en niet in de winter. Vergeleken met het normale leven in Nederland mag je dat gelijkstellen aan de lichtbelasting over twee tot drie jaar.
Blootstelling aan overmatige Uv-straling verhoogt het risico op staar en recent onderzoek noemt ook leeftijdsgebonden maculadegeneratie. Deze netvliesaandoening is in Nederland de grootste oorzaak van blijvende achteruitgang van het zicht. Voor de vorming van deze oogziektes geldt, net als voor huidkanker, dat het effect optreedt na opeenstapeling van schade over een lange periode. Een goede zonnebril is dan ook essentieel.

Dus: als de zon schijnt: zet een zonnebril op! Maar als je veel buiten bent (zoals op je wandeltocht) krijg je ook zonder felle zon veel licht in je ogen. Een goed alternatief is om je gewone brillenglazen een UV-coating te laten geven. Dat kost ca. € 30,= extra. Ook is het raadzaam een pet op te zetten met flinke klep of een hoed,zodat ook van de zijkanten weinig licht in de ogen valt.

Licht bepakt

Een leuke website voor tips: Cicerone-extra.com, een club die mooie wandelgidsen uitgeeft voor de avontuurlijke loper.
Een tip over bepakking: http://www.cicerone-extra.com/lighten-that-load

NIEUWSBRIEF 36

Februari 2017

Pagina 25

PELGRIMSWEGEN NAAR ROME

SULLA STRADA

Reigers in de Povlakte

door Titia Meuwese

Elk nadeel heeft zijn voordeel: de Povlakte doorsteken betekent dat je rijstvelden doorkruist waar ondiep water staat. Dat zorgt voor veel, erg veel muggen na midden mei. De praktische tip is: dunne lange broeken mee, losse hemden met lange mouwen en als je er erg tegen opziet: er zijn bij de wandel-speciaalzaken hoeden met muggennetten te koop.

Maar het voordeel: muggen worden opgegeten door kikkers en padden. En die worden op hun beurt opgegeten door wadende vogels. Camera in de aanslag, want dit is vaak erg mooi.

Grote reigers in drie kleuren: de gewone blauwe (die grijs is) de zilverreiger (wit) en de purperreiger (meer bruin). Kleine reigers, zoals de kleine zilverreiger (echt veel kleiner en met zwarte snavel) en de koereiger (nog wat kleiner, met korte snavel en oranje bovenop de kop). Dan ook reigers maar minder elegant: de roerdomp en de kwak. Gedrongen en bruin, respectievelijk een soort gedrongen blauwe reiger. De roerdomp is erg schuw, maar zijn doffe roep, die klinkt alsof je domp zegt kun je over vijf kilometer horen.

Naast de reigers zijn er nog allerlei andere grote watervogels en kikkerliefhebbers: natuurlijk de ooievaar, de lepelaar, de gewone en zwarte ibissen. Zoogdieren natuurlijk ook, wij zagen ook nog een schildpad in de zon.

Groot probleem in de rijstvelden zijn de bestrijdingsmiddelen. En in de zomer kan er flink watertekort zijn, dan vallen de waterwegen deels droog. Er zijn een aantal natuurgebieden, zoals aan de Tessin en bij Ravenna. Kijk op http://www.parks.it/mappe/ap.php

Mocht je de reigers in de Povlakte gemist hebben: ten zuiden van Lucca zijn nog een paar mooie natuurreservaten; zo heb je net ten oosten van Altopascio de Padule di Fucecchio, waar je al deze vogels nog eens kunt zien.

Koereiger

Roerdomp

Grote zilverreiger

Kwak

Kleine zilverreiger

Foto: Klaas van der Veen